

SUOMESSA KÄYTETTÄVÄT YLEISIMMÄT LEIKKOKUKAT

Ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyö

Lepaa, puutarhatalouden koulutusohjelma

Syksy, 2018

Mirka Leskinen

Puutarhatalouden koulutusohjelma
Lepaa

Tekijä Mirka Leskinen **Vuosi** 2018

Työn nimi Suomessa käytettävät yleisimmät leikkokukat

Työn ohjaaja Arto Vuollet

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyön tarkoitus oli selvittää, mitä lajeja nykyään kaupataan Suomessa leikkokukkina, mitä eri lajikeryhmiä leikkokukilla on ja miten leikkokukkia käsitellään kaupan portaassa ja kuluttajalla. Työn tavoitteena oli saada ajankohtaista tietoa leikkokukkien käytöstä, tuotannosta, Suomen leikkokukkamarkkinoista ja suunnitella mahdollista oppimateriaalia puutarhuriopiskelijoille.

Työn taustana käytiin läpi muun muassa leikkokukkakirjallisuutta ja puutarhatilastoja. Työ sisältää Suomen leikkokukkakaupan tärkeimmät leikkokukat, niiden lajikeryhmät ja leikkokukkien opiskelumateriaalin kehittelyä puutarhuriopiskelijoille leikkokukkien opiskelua ja opettelu varten. Työhön on myös sisällytetty koottuja ohjeita leikkokukkien käsittelystä ja säilytyksestä, koska ne ovat olennainen osa floristiikkaa ja leikkokukkien käyttämistä. Työn loppupuolelle on sisällytetty myös päätelmiä aiheesta.

Toimeksiantajana on Hämeen ammattikorkeakoulu, puutarhatalouden koulutusohjelma.

Avainsanat leikkokukat, kukkakaupat, puutarhatalous

Sivut 20 sivua, joista liitteitä 4 sivua

Horticulture
Lepaa

Author	Mirka Leskinen	Year 2018
Subject	Guide to Most Common Cut Flowers in Finland	
Supervisor	Arto Vuollet	

ABSTRACT

The purpose of this thesis was to find out which varieties are sold in Finland nowadays as cut flowers, study the different cultivar groups that exist and study how the cut flowers should be handled by the stores and the consumer. The objective of this thesis was to bring current information about the usage and producing of cut flowers, get information on Finland's cut flower market and plan some potential study material for new gardener students.

The background for the thesis is among other things cut flower literature and horticulture statistics. This thesis contains the most important cut flowers on the Finnish cut flower market, their cultivar groups and developing study material for the gardener students for cut flower studying. The thesis also contains instructions for cut flower handling and storage because they are an essential part of floristry and cut flower usage. Some observations of the topic have also been included at the end of this thesis.

The commissioner of thesis is Häme University of Applied Sciences, the degree programme in horticulture.

Keywords cut flowers, flower shops, horticulture

Pages 20 pages including appendices 4 pages

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
2	LEIKKOKUKKIEN HISTORIAA SEKÄ LEIKKOKUKKAMARKKINAT EU:SSA JA SUOMESSA	2
3	SUOSITUIMMAT LEIKKOKUKAT NYKYÄÄN.....	4
4	LEIKKOKUKAT PUUTARHATALOUDEN OPETUSSUUNNITELMASSA.....	5
5	CASE: YLEISIMMÄT LEIKKOKUKAT SUOMESSA.....	5
5.1	Daalia (<i>Dahlia spp.</i>)	6
5.2	Krysanteemi (<i>Chrysanthemum x grandiflorum</i>).....	6
5.3	Liljat (<i>Lilium spp.</i>).....	7
5.4	Neilikat (<i>Dianthus spp.</i>)	8
5.5	Ruusu (<i>Rosa spp.</i>)	8
5.6	Tulppaani (<i>Tulipa spp.</i>)	8
5.7	Muut Suomessa käytettävät yleisimmät leikkokukat	10
5.8	Käsittely ja säilytys	10
5.9	Leikkokukkien opiskelumateriaalin kehitys puutarhuriopiskelijoille	10
6	PÄÄTELMÄT	11
	LÄHTEET	13
	HAASTATTELUT	16

Liitteet

- Liite 1 Leikkokukkien käsittely ja säilytys
- Liite 2 Piirroksia erilaisista lajikeryhmistä

1 JOHDANTO

Opinnäytetyön aiheena on Suomen yleisimmät leikkokukat, niiden lajikeryhmät ja niiden nimeäminen nykyisin. Aiheelle koettiin tarvetta, koska suomenkielinen leikkokukkakirjallisuus on suhteellisen vanhaa. Puutarhuriopiskelijoille ei ole myöskään ollut vastaavaa yksityiskohtaisempaa koostemaista opasta tai vastaavaa opiskelumateriaalia leikkokukista, joten tällainen tahdottiin tuottaa. Puutarhuriopiskelijoille on olemassa tarjolla oppikirja *Kukkien sommittelu ja sidonta* (Niemelä & Rähä 2007), joka sisältää myös leikkokukkamateriaalin käsittelyä, mutta keskittyy kuitenkin enimmäkseen suoraan käytännön kukkakaupan töihin ja esittelee muun muassa sidontatekniikoita. Kirja ei sisällä tietoa käytettävistä leikkokukkalajeista tai niiden lajikeryhmistä.

Puutarhatalouden perustutkintoon sisältyy leikkokukkaopintoja ja leikkokukkatentti. Tämän työn tarkoituksena oli suunnitella materiaalia puutarhuriopiskelijoille, erityisesti heille, jotka ovat kiinnostuneet kasvihuonetuotannosta ja floristiikasta. Tähän materiaaliin olisi myös sisällytetty leikkokukkien, kuten krysanteemin, lajikeryhmiä, joiden osaamista ei puutarhuriopiskelijoilta varsinaisessa leikkokukkatentissä vaadita, joten materiaali olisi parhaiten hyödyksi floristiikasta kiinnostuneille tai heille, jotka tietävät suuntautuvansa kasvihuoneviljelyyn ja mahdollisesti vielä tarkemmin eriteltyinä leikkokukkien kasvihuoneviljelyyn. Leikkokukkalajit itsessään ovat puutarhuriopiskelijoille hyvää perustietoa alasta, vaikka he eivät suuntaisikaan kukkakauppaopintoihin. Työhön on hyödynnetty myös Opetushallituksen puutarhatalouden perustutkinnon opetussuunnitelman mukaista leikkokukkalistaa. Leikkokukkien säilytys ja käsittely on myös tärkeä osa floristiikkaa, joten myös siihen on perehdytty. Liitteeksi on sisällytetty piirroksia leikkokukkien lajikeryhmistä. Opinnäytetyö on tehty Hämeen ammattikorkeakoululle.

2 LEIKKOKUKKIEN HISTORIAA SEKÄ LEIKKOKUKKAMARKKINAT EU:SSA JA SUOMESSA

Leikkokukkien perinne on pitkä ja niiden eri ominaisuudet ja niiden tarkoitukset vaihtelevat kulttuureissa eri puolilla maailmaa. Heikkilän (1991) mukaan Suomessa leikkokukkia käytettiin oikeastaan ainoastaan erikoistilanteissa, kuten häissä ja hautajaisissa. Hieman myöhemmin leikkokukkia on myös viety lahjaksi kyläillessä ja lopulta ostettu myös ylipäättään kotiin sisustuselementiksi. Nykyään leikkokukkia käytetään hyvin monenlaisten tilojen ja tapahtumien sekä kaikenlaisten juhlien koristeluun.

Kukkalaji usein riippuu myös vastaanottajasta ja hänen asemastaan – onko kyseessä perhetuttava, läheinen ystävä tai vaikkapa yritys. Ulkomailla kukkien lahjaksi viemisessä on tiedettävä hieman maan tapoja, koska eri maissa eri värit ja tietyt kukkalajit voivat tarkoittaa tiettyjä asioita, joita kukkien tuoja ei välttämättä ole tietoisesti halunnut viestittää. Kulttuureihin on tällöin syytä perehtyä tarkemmin.

Heikkilän (1991) mukaan värien käyttö on myös erilaista tilaisuuksista ja tilan luonteesta ja halutun tunnetilan luomisesta riippuen. Kirkon tapahtumissa käytetään tiettyä symboliikkaa liturgisilla väreillä, mutta väreillä voidaan myös yleisesti luoda erilaisia tunnelmia ja niitä käytetään usein tietyillä tavoilla. Rauhoittavan tunnelman luomiseen voidaan käyttää esim. vihreää ja sinistä, punainen on voimakkaille tunteille – kuten punaiset ruusut. Surulaitteissa taas käytetään useasti sinisävyisiä leikkokukkia yhdistettynä valkoiseen.

Kansainvälisesti leikkokukkamarkkinoilla liikkuu vuosittain noin 7 miljardia euroa vuosittain. Suomen markkinoilla suurimmat vientimaat ovat Alankomaat, Kolumbia, Ecuador ja Kenia. Keniasta noin puolet leikkokukista viedään Alankomaihin ja suuri osa myös Yhdistyneeseen kuningaskuntaan. Alankomaista leikkokukat lähtevät uudelleen vientiin muihin maihin. (Tazelaar 2015.)

Leikkokukkatilastojen mukaan Euroopassa suurimmat kuluttajamarkkinat ovat Saksassa, Ranskassa, Italiassa ja Yhdistyneessä kuningaskunnassa. Alankomaat ovat tärkein leikkokukkien tuoja, kun on kyse kehitysmaista, mutta suurin osa tuonnista myydään edelleen muihin maihin. Se on myös suuri leikkokukkien tuottaja itse. Tuotannon puolesta kasvihuoneviljelyssä Alankomaissa krysanteemi, ruusu, orkideat, gerbera ja liljat olivat suosituimmat leikkokukat. Kaikkein tärkein tuontileikkokukka on ruusu, jota tuotiin vuonna 2014 EU:n ulkopuolelta yli 5 miljardia kappaletta. Kokonaistuonnin arvo EU-maissa vuonna 2014 oli noin 1,2 miljardia euroa,

ja suurin osa tuoduista leikkokukista tuotiin kehitysmaista, kuten Keniasta, Ecuadorista, Etiopiasta ja Kolumbiasta. Kokonaisvientiä kaikissa EU:n maissa tuona vuonna oli 3,5 miljardin euron edestä. Suurin osa leikkokukista liikkuu EU:n sisällä. Euroopan leikkokukkamarkkinoiden arvoksi oli arvioitu yhteensä noin 20 miljardia euroa vuonna 2014. (CBI Ministry of Foreign Affairs 2016.)

Suomessa leikkokukkatuotanto on laskenut viimeisen 20:n vuoden aikana voimakkaasti. Kotimainen leikkokukkavalikoima on vuosien varrella supistunut. Esimerkiksi suomalaisen ruusun tuotanto on laskenut rajusti 2000-luvulla Afrikan viennin johdosta ja reilun kaupan ruusujen takia (Jalkanen 2014). Leikkokukkia viljellään Suomessa myös avomaalla, esimerkiksi leijonankitaa ja jaloritarinkannusta (Nyman 2008). Nyman käsittelee avomaalla viljeltäviä leikkokukkia viljelyoppaassa *Leikkokasvit avomaalla*. Tässä työssä keskitytään kuitenkin vain kasvihuoneissa viljeltäviin leikkokukkiin.

Tullin tilastoista (Tulli 2018) löytyy leikkokukista vuoden 2018 tammi- ja helmikuun tuonnin ja viennin määrät kiloina sekä niiden arvo euroina. Tammi- ja helmikuun leikkokukkien tuonti yhteensä oli 562 000 kiloa ja arvoltaan 5 397 000 euroa. Leikkokukkien vientiä oli tammi- ja helmikuussa yhteensä 195 000 kiloa ja arvoltaan yhteensä 782 000 euroa.

Tulppaani on Suomessa edelleen vahvassa asemassa ja tulppaanin tuotantoa löytyy Suomesta runsaasti (Kauppapuutarhaliitto Ry 2017). Vuonna 2017 koristekasvituotantoa oli Suomessa 121 hehtaarin alalla, ja Suomessa tuotettiin leikkotulppaania noin 73 miljoonaa kappaletta (Luke 2018). Suurin tulppaanin tuottaja Suomessa vuonna 2017 on Partaharjun Puutarha, noin 42 miljoonalla tulppaanilla sesongin aikaan (Partaharjun Puutarha 2018).

Ruusua tuotetaan Suomessa edelleen Ali-Marttilan puutarhalla Kangasalla. Ali-Marttilan ruusuja toimitetaan ympäri Suomea kukkakauppoihin sekä tukkuihin. Viljelyssä on 30 eri lajiketta, ja viljelypinta-alaa on vuonna 2018 hehtaarin verran. Ali-Marttila on asettanut vahvuutensa ruusuntuotannossa lajikevaihtuvuuteen ja ruusujen kestävyys. (Ali-Marttilan puutarha Oy 2018.)

Ruusuja viljellään myös Jyväskylässä Viherlandiassa. Viherlandian ruusuja on saatavilla ainoastaan Viherlandiasta. Tuotanto on ympärivuotista ja erilaisia lajikkeita viljelyssä on 20. Ruusuja on tuotettu Jyväskylässä 15:n vuoden ajan. Viljelypinta-alaa ei ole tiedossa. (Viherlandia 2018.)

Huiskulalla on Turussa omaa leikkokukkatuotantoa. Kokonaisviljelypinta-ala Huiskulan koristekasveilla on 5 hehtaaria, mutta ei ole eritelty, miten paljon siitä on varattu leikkokukkien viljelyyn. Huiskula kasvattaa omissa kasvihuoneissaan tulppaania ja valkoliljaa, tulppaania talvesta kevääseen ja liljaa ympäri vuoden. Valkoliljaa Huiskulassa tuotetaan noin 200 000

kappaletta vuodessa ja tulppaania noin 16 miljoonaa kappaletta vuositasolla. Huiskulan massiivinen tulppaanivalikoima käsittää kokonaisuudessaan 80 lajiketta. (Huiskula 2018.)

Suomessa olisi myös mahdollista viljellä leikkokukkia, jotka Gislerød ja Berland ovat kirjassa *Produksjon av snittblomster* (2000) maininneet. Kirja käsittää leikkokukkatuotantoa Norjassa, joten olosuhteiden puolesta samoja leikkokukkia pystyttäisiin viljelemään myös Suomessa. Esimerkiksi morsiusharsoa, kuismaa, sini-ikiviuhkoa ja eustomaa voisi viljellä Suomessakin, jos se olisi kannattavuuden ja kysynnän puitteissa mahdollista.

Leikkokukille on myös tehty lajitteluohjeet Kauppapuutarhaliiton toimesta (Kauppapuutarhaliitto 1988). Ohjeissa on eritelty leikkokukan luokat (ekstra, I, II, III), vähimmäispituus, kehitysaste, kappalemäärä per puntti ja erityishuomautukset lajitteluun liittyen. Tämän jälkeen ei ole kuitenkaan löytynyt tarkempia suosituksia tai lajitteluohjeita leikkokukille erikseen suomalaisesta kirjallisuudesta.

3 SUOSITUIMMAT LEIKKOKUKAT NYKYÄÄN

Huiskulassa työskentelevän tukkumyyjän Tiina Annusen (suullinen tiedonanto, 11.04.2018) mukaan tällä hetkellä heillä myydyimmät leikkokukat ovat ruusu, neilikka, krysanteemi ja tulppaani, eli pitkäaikaiset klassikot. Ruusua, neilikkaa ja krysanteemia ostetaan tasaisesti ympäri vuoden, tulppaanilla sesonki päättyy pääsiäisen aikoihin. Muita suosittuja leikkokukkia Annusen mukaan ovat freesia, pioni, ruiskukka ja erilaiset liljat.

Annuselta tiedusteltiin myös sitä, onko leikkokukkamarkkinoilla tapahtunut Suomessa viime vuosina huomattavia muutoksia joidenkin leikkokukkien suhteen. Hänen mukaansa neilikan suosio on viime aikoina kasvanut ja tehnyt tavallaan paluun takaisin suosituimpiin leikkokukkiin. Neilikkaa ei enää pidetä vanhanaikaisena. Leikkokukkien tulevaisuudesta ja mahdollisista trendeistä Annunen arvioi, että kuluttajat tulevat käyttämään enemmän leikkokukkia niiden saatavuuden parantuessa.

Leikkokukkien lajikeryhmistä Annunen kertoo, ettei kukkatukussa leikkokukkien lajikeryhmillä ole huomattavaa merkitystä, vaikka ne saatetaankin tiedostaa. Tärkeämpää on kukkien väritys ja ulkomuoto sekä koko noin yleensä ottaen tilauksia käsitellessä.

4 LEIKKOKUKAT PUUTARHALOUDEN OPETUSSUUNNITELMASSA

Puutarhurin tulee myös tunnistaa kukkakaupan yleisimpiä leikkokukkia ja hallittava niiden tieteelliset suvut (Puutarhatalouden opetussuunnitelma 2014). Puutarhatalouden perustutkinnon opetussuunnitelman mukaan puutarhurin tutkintoon suositellaan opeteltavaksi seuraavat leikkokukat ja -vihreät:

- hienohelma (*Asparagus densiflorus* 'Sprenger')
- unelma (*Asparagus setaceus*)
- kevätsahrami (*Crocus vernus*)
- krysanteemi (*Chrysanthemum x grandiflorum*)
- leikkoneilikka (*Dianthus spp.*)
- preeriaeustoma (*Eustoma spp.*)
- isosalali (*Salal gautheria*)
- gerbera (*Gerbera x cantabrigiensis*)
- miekkalilja/gladiolus (*Gladiolus spp.*)
- isoauringonkukka (*Helianthus annuus*)
- tuoksuherne (*Lathyrus odoratus*)
- valkolilja (*Lilium longiflorum*)
- sini-ikiviuhko (*Limonium sinuatum*)
- valkoikiviuhko (*Limonium sinuatum* 'Candidissimum')
- tarhaleukoija (*Matthiola incana*)
- keltanarsissi (*Narcissus pseudonarcissus*)
- ruusut (*Rosa spp.*)
- nahkasanikka (*Rumohra adiantiformis*)
- sininuppi (*Trachelium caeruleum*)
- tulppaanit (*Tulipa spp.*).

5 CASE: YLEISIMMÄT LEIKKOKUKAT SUOMESSA

Tarkoituksena oli tehdä opas Suomessa käytetyimmistä yleisimmistä leikkokukista puutarhuriopiskelijoille. Työn sisältämiä leikkokukkia viljellään kasvihuoneissa. Avomaalla viljeltäviä leikkokukkia ei ole huomioitu tässä työssä. Työhön sisällytettiin myös ohjeita leikkokukkien säilyttämiseen ja käsittelyihin liittyen.

Selvityksen aikana saatiin hieman erilaista tietoa, kuten joitain uudenlaisia nimiä lajikeryhmillä. Eri lähteissä myös lajikeryhmät ryhmiteltiin erilaisesti, joissakin tarkemmin kuin toisissa. Pääasiallisesti tieto oli kuitenkin suhteellisen yhtenevää näitä muutamia huomioita lukuun ottamatta. Selvityksen perusteella vastaavanlaista opasta ei ole tarkalleen ennestään vielä olemassa.

On myös huomionarvoista, että Viljelykasvien nimistössä (2017) ei myöskään mainita kaikissa leikkokukissa lajikeryhmiä, esimerkiksi krysanteemille ei ole merkitty niitä laisinkaan. Muun muassa daalialle on kuitenkin kirjassa listattu tässäkin työssä esiintyvät lajikeryhmät.

Seuraavissa kappaleissa on kuvailtu ja kerrottu yleisimpien leikkokukkien ryhmittelytavat ja olennaisimmat asiat niiden tunnistamisesta. Nämä tiedot on yhdistelty useista eri lähteistä (Fitch 1992, Gelein & Joore 1993, Heikkilä 1991, Love 1994, Leivo 2011).

5.1 Daalia (*Dahlia spp.*)

Daaliat voidaan jaotella seuraavanlaisesti:

- yksinkertaiset
- anemonekukkaiset daaliat
- kaulusdaaliat
- lummedaaliat
- koristedaaliat
- pallodaaliat
- pompondaaliat
- kaktusdaaliat
- semikaktusdaaliat
- sekalaiset daaliat
- Fimbriata-daaliat
- tähtidaaliat
- kerrotut orkideadaaliat
- pionikukkaiset daaliat.

Pallodaalian ja pompondaalian ero on koossa, pallodaalia on kookkaampi. Semikaktuksen ja kaktuksen ero on terälehtien leveydessä. Kaktusdaalian terälehdet ovat kapeampia. Molempien terälehdet käpertyvät sisäänpäin kärjestä ja saavat ne näyttämään ikään kuin piikikkäiltä.

Fimbriata-ryhmään kuuluvilla daalioiden terälehdet jakaantuvat kärjestä ja saavat kukan ulkomuodon hapsumaisen näköiseksi.

5.2 Krysanteemi (*Chrysanthemum x grandiflorum*)

Krysanteemi voidaan jakaa lajikeryhmiin joko kukkatoon ja varren haarautumisen mukaan tai kukinnon muodon mukaan. Ensimmäiseksi mainittu on karkeampi jako ja jälkimmäinen yksityiskohtaisempi.

Lajikkeet ensin mainitun mukaan jaetaan kolmeen ryhmään:

- suurikukkaiset
- normaalikukkaiset
- ryhmäkrysanteemit.

Suurikukkaisissa krysanteemeissa on ainoastaan yksi varsi sekä yksi kukinto. Normaalikukkaiset taas ovat monivartisia, mutta varressa on vain yksi kukinto. Ryhmäkrysanteemi on pienempikukkainen ja sisältää monta kukintoa yhtä vartta kohden.

Kukinnan muodon mukaan krysanteemit voidaan jakaa seuraavasti:

- yksinkertaiset
- kerrotut
- tupsu tai pompon
- hämähäkki
- säteittäiset
- anemonenmuotoiset.

Englanninkieliseltä National Chrysanthemum Society USA:n internetsivuilta (<http://www.mums.org/chrysanthemum-classes/> 2018) löytyy kuvien kanssa kuvailtuna kukin lajikeryhmä, joiden lisäksi myös muutama erikoisempi. Ehdotettua oppimateriaalia on piirroksina liitteessä 2/1.

Yksinkertaiset krysanteemit ovat ulkomuodoltaan päivänkakkaramaisia, joissa on selkeä keskusta. Kerrotuissa ei ole erikseen selkeää keskustaa, vaan ne ovat lähinnä pallomaisia tai litteitä riippuen terälehtien ryhmittymismuodosta. Tupsuksi tai pomponiksi kutsuttava lajikeryhmä omaa pyöreän kukinnan, jonka koko vaihtelee. Kukinnan keskustaa ei ole lainkaan näkyvissä.

Hämähäkkikrysanteemeilla kapeat terälehdet kaartuvat kärjestä sisäänpäin. Suositujia lajikkeita tässä ryhmässä ovat muun muassa Anastasia Green ja Anastasia White. Anemonenmuotoisilla krysanteemeilla keskusta on kookas ja tyynyn mallinen. Keskusta muodostuu monista pienistä torvimaiseksi muotoutuneista kukista.

Kaikkien edellämainittujen lisäksi voidaan eritellä myös muiden kukintomuotojen ryhmä, joka sisältää lajikkeita, joita ei voida asettaa mihinkään muuhun lajikeryhmään. Nämä krysanteemit ovat yleensä eksoottisia.

5.3 Liljat (*Lilium spp.*)

Leikkokukkana käytettäviä liljoja on muutamia erilaisia. Pääasiallisesti leikkona käytetään valkoliljaa (*Lilium longiflorum*) sekä erilaisia hybrideitä:

- värililjat (*Lilium* Mid-Century-hybridit)
- Oriental-hybridit (*Lilium* Oriental-hybridit)
- kultanauhaliljat (*Lilium* Auratum-hybridit).

Midcentury-hybridit tai värililjat ovat tunnettuja myös aasialaisina hybrideinä ja Oriental-hybrideitä kutsutaan japanilaisiksi hybrideiksi. Liljoilla ei myöskään ole varsinaista sesonkia, vaan niitä on saatavilla ympäri vuoden.

Valkoliljalla ja värililjoilla on selkeästi erimalliset kukat. Valkolilja on malliltaan enemmän torvimainen siinä missä värililjat ovat niin sanotusti avonaisempia. Kultanauhaliljoilla terälehtien keskellä kulkee juova, joka on useimmiten keltainen, mutta esimerkiksi punajuovaisia kultanauhaliljalajikkeita ja muunlaisia väri variaatioita on myös olemassa.

Vaikka aasialaiset hybridit ja japanilaiset hybridit kuulostavat samankaltaisilta, niillä on eroja. Ne kukkivat eri aikaan, japanilaiset hybridit myöhemmin kuin aasialaiset. Japanilaiset hybridit ovat myös erittäin voimakastuoksuisia kun taas värililjat eivät tuoksu juuri lainkaan. Aasialaiset hybridit ovat myös herkkiä etyleenille.

5.4 Neilikat (*Dianthus spp.*)

Suosituin neilikka, jota käytetään leikkona, on terttuneilikka (*Dianthus Caryophyllus*-hybridit), jossa on varressa monta kukkaa. Terttuneilikoita kutsutaan myös spray-tyylisiksi neilikoiksi. Suomessa käytetään myös terttuneilikoiden lisäksi suurempia yksittäiskukkaisia neilikoita, joita kutsutaan myös standard-neilikaksi. Neilikoita ei muutoin jaotella erilaisiin ryhmiin spray- ja standard-nimikkeiden lisäksi.

5.5 Ruusu (*Rosa spp.*)

Ruusut jaotellaan pääasiassa kukinnon koon mukaan. Tässä ei ole huomioitu avomaan ruusuja vaan pelkästään kasvihuoneissa leikkotarkoitukseen kasvatettavat lajikkeet. Ruusulla ei ole erityistä sesonkia, vaan niitä on saatavilla ympäri vuoden.

Ruusut voidaan jaotella koon mukaan seuraavasti:

- suurikukkaiset
- puolisuuret
- pienikukkaiset.

Suurikukkaisten ruusujen kukan halkaisija on täysin avonaisena 10—15 cm, puolisuuren 8—10 cm ja pienikukkaiseksi lasketaan ruusu, jonka kukan halkaisija on alle 8 cm. Näiden lisäksi ryhmäruusuihin kuuluvia tertturuusuja käytetään myös leikkokukkana.

5.6 Tulppaani (*Tulipa spp.*)

Tulppaani on Suomen viljellyin ja suosituin leikkokukka. Karkea jako tulppaaneille voidaan tehdä niiden tarvitseman kylmäkäsitteilyn pituuden

perusteella aikaisiin, normaalisti kukkiviin ja myöhäisiin lajikkeisiin, mutta yleensä tulppaanit jaetaan 15:sta tarkempaan eri lajikeryhmään.

Tulppaanien jaottelu on seuraavanlainen:

- yksinkertaiset
- kerrotut
- Triumph-tulppaanit
- Darwin-hybridit
- yksinkertaiset myöhäiset
- liljakukkaiset
- ripsureunaiset
- Viridiflora
- Rembrandt
- papukaija
- kerrotut myöhäiset
- Kaufmanniana
- Fosteriana
- Greigii.

Muun muassa FTD:n sivuilta (<https://www.ftd.com/blog/share/types-of-tulips> 2018) löytyy kukin tulppaaniryhmä kuvien kera edustettuna. Kirjassa *Tulppaanitarhan lumo* (Leivo & Leivo 2011) perehdytään myös kuvien kanssa tulppaanien lajikeryhmiin. Ehdotettua oppimateriaalia on piirroksina liitteissä 2/1 ja 2/2.

Kuten krysanteemilla, tulppaaneissa voidaan myös jaotella erikseen muiden muiden tulppaanien ryhmä (niin sanotusti "miscellaneous"). Näihin kuuluu esimerkiksi kääpiötulppaani (*Tulipa turkestanica*).

Myöhäisiä yksinkertaisia tulppaaneja on myös kutsuttu Cottage- tai Darwin-tulppaaneiksi. Viridiflora-tulppaanien erikoisuus on vihreä väri kehälehdissä. Darwin-hybridit ovat erityisesti Darwin-tulppaanien ja Fosteriana-tulppaanien risteytyksiä.

Kirjallisuudessa on viitattu "fringed"-tulppaaneihin ripsilaitaisina (Gelein & Joore 1993), mutta esimerkiksi eri puutarhamyymälöiden tuotesivuilla viitataan näihin tulppaanisipuleihin kuitenkin useammin ripsureunaisina. Myös Leivot (2011) kirjoittavat ripsureunaisista tulppaaneista. On siis mahdollista, että ripsilaitainen on vanhentunut suomalainen nimi tälle lajikeryhmälle ja nykyään kyseiseen ryhmään kuuluvia tulppaaneja kutsutaan enemmän ripsureunaisiksi.

Papukaijatulppaanit ovat usein kaksi- tai kolmivärisiä kirkkaissa väreissä. Rembrandt sisältää erikoisuutenaan juovikkaan kuvion. Rembrandt-tulppaani ja papukaijatulppaani eroavat toisistaan sillä, että Rembrandt-tulppaaneissa on selkeästi perusväri ja erilainen juovan väri. Papukaijatulppaanit ovat suurikokoisempia, terälehtien reuna on röhhelömäinen ja väritykseltään ne voivat olla niin yksi-, kaksi- kuin

monivärisiä. Greigii-ryhmän tulppaanit ovat matalakasvuisia kääpiötulppaaneja. Niiden kukinnot ovat hieman liljamaisia terävillä terälehtien kärjillä.

5.7 Muut Suomessa käytettävät yleisimmät leikkokukat

Narsissi on suosittu leikkokukka, vaikka yleensä se tunnetaan paremmin pääsiäisen ruukkukukkana. Freesiat, pionit ja inkaliljat ovat ehdottomasti kimppujen ja asetelmien monikäyttöisimpiä ja suosituimpia leikkokukkia.

Morsiusharso tai kauppanimeltään harsokukka on myös vakioleikkokukka asetelmia ja kimppuja täydentämään. Valkoisen lisäksi morsiusharsoa on myös vaaleanpunaisena lajikkeena, mutta usein sitä myös värjätään muihin sävyihin.

Mainittavan arvoisia muita paljon käytettyjä leikkokukkia ovat seuraavat:

- freesia (*Freesia spp.*)
- pioni (*Paeonia spp.*)
- inkaliljat (*Alstroemeria Ligtu-hybr.*)
- keltanarsissi (*Narcissus pseudonarcissus*)
- preeriaeustoma (*Eustoma spp.*)
- kruunuvuokko (*Anemone coronaria*)
- kurjenmiekka (*Iris sp.*)
- gerbera (*Gerbera x cantabrigiensis*)
- miekkalilja/gladiolus (*Gladiolus spp.*)
- leinikit (*Ranunculus spp.*)
- morsiusharso (*Gypsophila paniculata*).

5.8 Käsittely ja säilytys

Leikkokukkien oikeaoppisella käsittelyllä ja säilytyksellä voidaan vaikuttaa kukkien kuntoon ja säilymisaikaan merkittävästi. Käsittelyyn ja säilytykseen liittyvissä kappaleissa on koottu tietoja useista lähteistä (Eriksson 2012, Hallikainen 2013, Heikkilä 1991, Raukko 2008, Niemelä & Rähä 2010). Ehdotetut oppimateriaalit löytyvät liitteistä 1/1 ja 1/2.

5.9 Leikkokukkien opiskelumateriaalin kehitys puutarhuriopiskelijoille

Muun muassa Moodle-pohjaa hyödyntämällä voidaan opiskelijoille tehdä erilaisia harjoituksia ja lisätä materiaalia, joiden avulla he voivat opiskella itsenäisesti leikkokukkia ja harjoitella esimerkiksi leikkokukkatenttiä varten. Tämä ajatus tuli alunperin Hämeen ammatti-instituutin opettajalta Sari Makkoselta (suullinen tiedonanto, 22.05.2018). Moodle-pohjaa käyttämällä opiskelijoille voisi tehdä vaikkapa harjoittelutenttejä ja tunnistusta kuvien kera. Vaihtoehtoina voisi myös olla ajastettu tai ilman ajastusta oleva harjoittelutentti.

Opetusmenetelmänä olisi opiskella leikkokukat ja niiden lajikeryhmien tunnistamista kuvien kautta. Koska standardikuvasettejä ei ole leikkokukista saatavilla, hyödynnettäisiin tässä internetistä luvallisesti käytettäviä kuvia. Jotta opiskelu olisi sujuvaa ja selkeää, kuvia tulisi olla ainakin kaksi, joista toinen olisi lähikuva kukasta ja toinen yleiskuva varresta kukintoineen.

Leikkokukkien sesongit selvittämällä voidaan myös päätellä, milloin leikkokukkatentin ajankohta olisi suotuinen ja suurin osa kukista saataisiin tuoreena tenttinäytteeksi. Tulppaanien sesonki päättyy pääsiäiseen, mutta ruusua ja krysanteemia ympäri vuoden saatavilla. Myös neilikkaa, gerberaa ja liljoja on saatavilla läpi vuoden. Auringonkukkaa löytyy kesällä ja alkusyksystä, tuoksuhernettä keväästä kesään ja narsissia talvesta kevääseen. Gladioluksen sesonki on loppukesästä syksyyn. Leikkovihreitä taas löytyy ympäri vuoden, joten tämän perusteella tentin ajankohta olisi sopiva loppukeväästä tai alkukesästä, jos vain mahdollista. (Ekukka 2018, Vaughan 1998.) Vaikka tentin ajankohta olisi pääasiassa suotuista, joitakin kukkia tulee silti jäämään sesonkinsa ulkopuolelle, jolloin on käytettävä selkeitä kuvia tuoreiden näytteiden sijaan.

Eräänä tehtävänä voisi olla nimien yhdistely suomalaisella ja tieteellisellä nimellä. Nimeä pystyy klikkaamaan, jolloin kukka on valittuna, ja sen jälkeen opiskelija klikkaa tieteellistä nimeä. Jos vastaus on väärä, tulee ilmoitus siitä ja nimi korjattuna näkyviin.

Tehtävissä voidaan myös hyödyntää leikkokukan kuvaa yhdistettynä nimen kirjoitukseen vastauskenttään, jonka jälkeen painetaan OK-nappia. Jos vastaus on oikein, siirtyy tehtävä seuraavaan kukkaan, jos väärin, tulee nimi korjattuna näkyviin näytölle. Tässä pitää eritellä kumpaa nimeä haetaan, mutta mahdollisesti voidaan käyttää molempia, niin suomalaista kuin tieteellistäkin nimeä samassa kukassa. Kummallekin voidaan tehdä oma vastauskenttä.

Leikkokukkien käsittelystä ja säilytyksestä voidaan myös tehdä esimerkiksi muutamia avonaisia kysymyksiä tai vaihtoehtoisesti monivalintoja – tai molempia vaihdellen. Tähän osioon voidaan lisätä kysymyksiä kylmiön lämpötiloista, yleisestä siisteydestä ja veden ja virkisteen käytön huomioon otettavista yksityiskohdista.

6 PÄÄTELMÄT

Joillakin leikkokukilla, kuten tulppaanilla, on niin monta lajikeryhmää, että niistä täytyisi luultavasti poimia kaikkein suosituimmat mahdolliseen leikkokukkatenttiin. Sesongin ongelma on se, ettei kaikkia leikkokukkia ei

saada tuoreena samaan tenttiin. Tähän on tällöin hankittava kuvat erikseen tai opettajan tai jonkun toisen avustavan henkilön kuvattava itse.

Moodlen käyttäminen alustana vaatii myös enemmän kuin voimme tähän työhön tällä aikavälillä käyttää, joten siihen vaadittaisiin mahdollisesti apua myös opettajalle, joka suunnittelee materiaaleja ja luentoja. Muutoin Moodle mahdollistaa hyvin opiskelijoiden itsenäisen opiskelun ja harjoittelun alustan kautta. Opiskelijat voivat toistaa harjoituksia halutessaan ja opetella tunnistamaan kukkia silloin, kun heille parhaiten sopii.

LÄHTEET

Ali-Marttilan puutarha Oy (n.d.). Tuotteet ja palvelut. Haettu 28.04.2018 osoitteesta <http://www.ali-marttila.fi/tuotteet/>

Berland, M. & Gislerød, H. (2000). *Produksjon av snittblomster*. Oslo: Landbruksforlaget.

CBI Ministry of Foreign Affairs. (2016). CBI Trade Statistics: Cut Flowers and Foliage. Haettu 30.05.2018 osoitteesta https://www.cbi.eu/sites/default/files/market_information/researches/trade-statistics-cut-flowers-foliage-2016.pdf

Ekukka (n.d.). Yleisimmät leikkokukat. Haettu 30.05.2018 osoitteesta <http://www.ekukka.fi/kirjasto/leikkokukat/>

Eriksson, L. (2012). Påverkan av fysikaliska och mikrobiologiska faktorer på vaslivet hos snittblommor. Haettu 02.05.2018 osoitteesta https://stud.epsilon.slu.se/4307/1/eriksson_l_120612.pdf

Fitch, C. (1992). *Fresh Flowers: Identifying, Selecting and Arranging*. New York: Abbeville Press.

FTD by Design. (2017). Types of Tulips: A Visual Guide. Haettu 28.05.2018 osoitteesta <https://www.ftd.com/blog/share/types-of-tulips>

Gelein, C. & Joore, N. (1993). *Kauneimmat leikkokukat*. Helsinki: Otava.

Hallikainen, K. (2013). Leikkokukkien käsittely ja säilytys. Luento, n.d., Muuruvesi.

Heikkilä, K. (1991). *Koristellaan kukkasin. Perustietoa leikkokukista*. Jyväskylä: Kirjayhtymä Oy.

Huiskula (n.d.). Oma tuotanto. Haettu 28.04.2018 osoitteesta <https://huiskula.fi/oma-tuotanto>

Jalkanen, J. (2014) Taittunut ruusubisnes. *Puutarha & Kauppa* 8, 15.

Kauppapuutarhaliitto Ry. (1988). Kauppapuutarhaliiton erikoiskukkajaoston suosittemat leikkokukkien lajitteluohjeet 1988.

Kauppapuutarhaliitto Ry (n.d.). Koristekasvien viljely kasvihuoneissa. Leikkokukat. Haettu 25.10.2017 osoitteesta <http://www.kauppapuutarhaliitto.fi/tietoa-kasvihuonealasta/koristekasvien-viljely-kasvihuoneissa/leikkokukat>

- Love, G. (1994). *The Illustrated Encyclopedia of Cut Flowers*. Lontoo: Headline Publishing Group.
- Leivo, E. & Leivo, V. (2011). *Tulppaanitarhan lumo*. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.
- Luonnonvarakeskus (2014). Koristekasvien viljely kasvihuoneessa 1984-2014. Haettu 30.05.2018 osoitteesta <http://stat.luke.fi/puutarhatilastot>
- Luonnonvarakeskus (2017). Puutarhatilastot 2016. Haettu 4.11.2017 osoitteesta <http://stat.luke.fi/puutarhatilastot>
- National Chrysanthemum Society USA (n.d.). Chrysanthemum classifications. Haettu 28.05.2018 osoitteesta <http://www.mums.org/chrysanthemum-classes/>
- Niemelä, P. & Räihä, T. (2010). *Kukkien sommittelu ja sidonta. Floristiikan oppikirja*. Saarijärvi: Saarijärven Offset Oy.
- Nyman, I. (2008). *Snittväxter på friland*. 2. painos. Vaasa: Fram Ab.
- Opetushallitus. (2014). Puutarhatalouden perustutkinto. Haettu 29.05.2018 osoitteesta <https://eperusteet.opintopolku.fi/eperusteet-service/api/dokumentit/1991712>
- Partaharjun puutarha (n.d). Yritys. Haettu 23.05.2018 osoitteesta <http://partaharju.fi/fi/yritys/>
- Raukko, E. (2008). *Kukkapokkari. Perusopas päivittäistavarakaupan kukkamyyntiin*. Helsinki: Kauppapuutarhaliitto Ry.
- Räty, E. (2017) *Viljelykasvien nimistö*. 9. painos. Puutarhaliitto.
- Tahvoset (n.d.). Ruusutarha ryhmäruusuilla. Haettu 01.05.2018 osoitteesta <http://tahvoset.fi/ruusutarha-ryhmaruusuilla/>
- Tazelaar, K. (2015). World trade cut flowers amounted to EUR 7 billion. Haettu 30.05.2018 osoitteesta <http://www.floraldaily.com/article/2912/World-trade-cut-flowers-amounted-to-EUR-7-billion>
- Tulli. (2018). Tavaratilastoja. Haettu 31.05.2018 osoitteesta <http://tulli.fi/tilastot/taulukot/tavaratilastoja>
- Vaughan, M. (1998). *The Complete Book of Cut Flower Care*. Timber Press.

Viherlandia (n.d.). Nuppulan ruusut. Haettu 28.04.2018 osoitteesta
<http://viherlandia.fi/viherlandia/nuppula/nuppulan-ruusujen-viljely>

HAASTATTELUT

Annunen, Tiina. Tukkumyyjä, Huiskula. (11.04.2018) Turku.

Makkonen, Sari. Lehtori, puutarhatuotannon osaamisala. (22.05.2018)
Lepaa.

LEIKKOKUKKIEN KÄSITTELY JA SÄILYTYS

Käsittely ja säilytys kaupan portaassa

Kaupan portaassa kukkien säilytyksessä eräitä olennaisimmista asioista ovat kylmiö ja hygienia. Kukkakylmiön lämpötilan tulee olla noin 4–8 °C ja eksoottisemmat kasvit tulee pitää 18 °C:ssa. Kylmiön pitää olla puhdas eikä siellä saa olla minkäänlaisia jätteitä. Kukkakylmiö ei saa myöskään olla vetoisa. Kylmiön avulla kukat saadaan säilymään kauemmin, koska viileys hidastaa kasvien hengitystä.

Veden tulee olla raikasta, puhdasta ja vesiastioissa ei saa olla lehtiä. Tarvittaessa leikkokukkien varsista voidaan poistaa lehtiä, jotta ne eivät ole kosketuksissa veden kanssa. Veteen ei tahdota mikro-organismeja, koska ne estävät kasvien vedensaantia tukkimalla johtojänteet ja voivat myös edistää etyleenintuotantoa, jolloin leikkokukat vanhenevat ennen aikojaan. Kaupassa voidaan myös käyttää virkistettä kukkien säilymisen edistämiseksi ja kukkien avaamiseksi, jos ne ovat vielä pääasiassa nupullaan.

Pesun jälkeen astiat tulee kuivata alaspäin, jottei bakteereille jää pisaroita pesiytymispisteiksi. Leikkokukkien astioita ei saa myöskään käyttää mihinkään muuhun kuin leikoille.

On myös huomioitava eri lajit. Krysanteemi erittää paljon etyleeniä, joten ne on pidettävä erillään leijonankidan, orkideoiden ja neilikoiden lähetyviltä, jos niitä pidetään huoneenlämmössä. Huoneenlämpö herkistää etyleeniherkät leikkokukat entisestään. Etyleeni ylipäätään saa leikkokukat kuihtumaan nopeammin. Kylmässä säilyttämisellä ja ilman CO₂-pitoisuutta lisäämällä etyleenin tuottamista voidaan vähentää. Moderneissa kylmiöissä pitoisuutta voidaan säädellä. Trooppiset leikkokukat on pidettävä +10 °C:ssa, jos ei ole mahdollisuutta erilliseen tilaan niille, voidaan kukat säilyttää normaalisti huoneenlämmössä. Trooppisten kukkien säilytyksessä on silti huomioitava samat hygieniasta huolehtimiset kuin kylmiössäkin säilytettävillä leikkokukilla.

Tämä voi päteä niin kaupan portaaseen (esimerkiksi kukkakauppa) kuin kuluttajaankin: veteen tulevasta varren osasta poistetaan lehdet. Kukille tulee leikata uudet imupinnat ja imupinnan leikkaamistyyli riippuu leikkokukasta. Puukon tulee olla terävä ja imupinnan tarpeeksi pitkä ja viisto. Pääsääntöisesti kovavartisille leikkokukille tehdään pitkä imupinta.

Sipulikasveilla, kuten tulppaanilla, imupinnan tulee olla suora. Neilikka vaatii myös erityishuomiota imupintoja leikatessa varren solmujen takia. Imupinta pitää tehdä sopivasti solmujen väliin.

LEIKKOKUKKIEN KÄSITTELY JA SÄILYTYS

Käsittely ja säilytys kuluttajalla

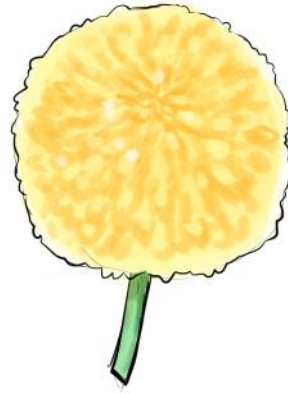
Kuluttaja voi parhaiten edistää leikkokukkien säilymistä kukkavirkisteen käytöllä ja käsittelemällä kukkia hellävaraisesti. Jos kuluttaja myös todella haluaa varmistaa, että kukat säilyvät mahdollisimman kauan hyväkuntoisina, hänen kannattaa jo kaupasta ostaessaan käyttää tovi kimpun valitsemiseen ja kunnan tarkastamiseen. Jos kuluttaja ostaa leikkokukat kukkakaupasta, kukkakauppias pitää huolta leikkojen ja kimpun laadusta.

Yleensä kukkavirkiste on joko jauhemaisessa tai nestemäisessä muodossa. Kukkavirkisteen tarkoitus on auttaa kukkia nuppujen aukaisemisessa, antaa kukille energiaa ja estää niiden vanhentumista. Kukkavirkisteen ja veden oikea suhde on otettava huomioon.

Kukkien kuljetus on myös kuluttajalla tärkeä osa säilymisen edistämiseksi. Jos mahdollista, kukkien kotiinkuljetus tulisi tehdä mahdollisimman nopeasti, jotta kukat saadaan maljakkoon ja pois pakkauksesta. Jos kukkia kuitenkin on kuljetettava pidemmän aikaa, voi varsien ympärille kääriä esimerkiksi kosteaa talouspaperia. Kylmässä kuljetuksen jälkeen paketti tulisi avata hiljalleen, jotta kukat eivät koe liian suurta lämpötilan vaihtelua ja vasta tovin päästä laittaa maljakkoon.

Kun kuluttaja saa leikkokukkansa viimein maljakkoon, tulisi sen olla puhdas ja hyvin pesty edelliseltä käyttökerralta. Kuten aiemmin mainittu, hygienia on tärkeää kukkien säilyvyydessä. Veden tulee myös olla puhdasta ja mielellään huoneenlämpöistä. Maljakon tulisi olla noin kolme neljäsosaa täynnä vettä. Kukkamateriaalille tulisi myös olla oikeanlainen ja oikean kokoinen maljakko, jolloin varret ovat tuettuna.

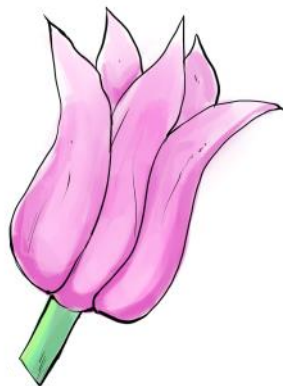
PIIRROKSIA ERILAISISTA LAJIKERYHMISTÄ

Krysanteemit: vasemmalla hämähäkki-lajikeryhmä ja oikealla pompon. (Leskinen 2018)

Tulppaanit: vasemmalla papukaija-lajikeryhmä ja oikealla Rembrandt. (Leskinen 2018)

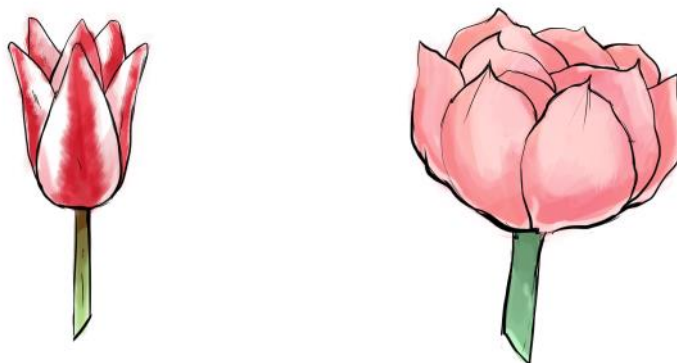

Tulppaanit: vasemmalla liljakukkainen ja oikealla Triumph. (Leskinen 2018)

PIIRROKSIA ERILAISISTA LAJIKERYHMISTÄ

Tulppaanit: vasemmalla ripsureunainen ja oikealla Viridiflora. (Leskinen 2018)

Tulppaanit: vasemmalla Greigii ja oikealla kerrottu tulppaani. (Leskinen 2018)